

STADSHOLMEN

LÅNGSÄTRA 2

Sätragårdsvägen 183, Sätragårdsvägen 187

SÄTRA

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturresevatet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsamman med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggt på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

1 FÖRE DETTA BOSTADSHUS TILLHÖRANDE SÄTRA GÅRD

2 FÖRSKOLA

3 FÖRRÄDSBYGGNAD

VY FRÅN KVARNDAMMEN MOT DEN
ÄLDRE ARBETARBOSTADEN I NORR.
FÖRSKOLAN HAR ÄNNU INTE UPPFÖRTS.
FOTO: MARGARETA CRAMÉR, 1969.
SSMF85010.

Långsättra 2 består av två byggnader och tomten ingick ursprungligen i markerna tillhörande den närbelägna Sättra gård. Dels finns ett äldre bostadshus, tidigare tillhörande arbetarfamiljer på Sättra gård, och dels en förskola från 1970 som vittnar om Sättras exploatering under 1960-talet.

Den före detta bostaden, hus nummer 1 på kartan, uppfördes under 1800-talets andra halva. Det är ett pedagogiskt exempel på hur landsbygdens byggnader vid 1800-talets mitt ändrades vad gäller planlösning, från långsmala hus till byggnader med större husdjup. Byggnadens dekorativt sågade fönsterfoder och taklist förstärker den tidstypiska utformningen och tillsammans med spår av äldre trädgårdsanläggning bidrar det till byggnadshistoriska och miljöskapande värden. Invändigt bevarar huset murad öppen spis, äldre brädgolv och några fyllningsdörrar.

Förskolan, hus nummer 2 på kartan, ägs inte av Stadsholmen men är en vanligt förekommande förskoletyp som utgörs av en låg trälänga med ett modernistiskt formspråk.

Den före detta bostaden, Sättragårdsvägen 183,

är grönvärderad enligt Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska klassificering. Det innebär att den har ett särskilt kulturhistoriskt värde. Förskolan, Sättragårdsvägen 187 är gulvärderad vilket innebär att den har ett visst kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Långsättra 2 är placerad i stadsdelen Sättra, en söderort inom Stockholms kommun. Området tillhörde tidigare Sättra gård, vilken även är dess namne. Sättra gränsar till stadsdelarna Bredäng och Skärholmen samt till kommundelarna Segeltorp i Huddinge kommun och Kungshatt i Ekerö kommun. Området ligger i ett kuperat landskap där de ursprungliga höjdskillnaderna bibehållits, liksom stora delar av vegetationen med Sättraskogen, Sättra Berg och dal-

**DEN ÄLDRE ARBETARBOSTADEN MED FIGURSÅGADE SNICKERIER. SANNOLIKT UPPFÖRD UNDER 1800-TALET'S ANDRA HALVA.
FOTO: J. MALMBERG**

gångarna ned mot Mälarens stränder.

I sydost ligger E4:an mot Södertälje. Planen är trafikseparerad med en trafikled i den sydöstra delen från vilken ett par matargator utgår och sprider sig som en ring runt stadsdelen. Från matargatorna går angränsningsgator som grenar. Inom stadsdelen rör man sig obehindrat till fots på gångvägar genom parkområden och under matargatorna i viadukter.

Fram till 1960-talet var Sättra en orörd landsbygd på vilken det fanns några äldre hus. Sedan 1600-talet stod här bland annat torpen Smedstorp och Ekelund. Smedstorp är borta med Ekelund ligger kvar. Längs Mälarens strand blomstrade krogar och värdshus som stod till förfogande för trafiken på vattnet. Ett exempel är Rostock, en byggnad med anor från 1600-talet som inrymde en välkänd sjökrog.

Under 1700-talet växte en ny rikemansklass fram i Stockholm som skaffade sig gårdar utanför malmarna, gärna nära Mälarens stränder. Exempel på sådana platser i närområdet är Skärholmens gård och herrgårdsanläggningen Jakobsbergs gård, tidigare ett torp under Sättra gård. I början av 1870-talet startade

Johan Land en varvsrörelse vid Sättra. Verksamheten bestod till stor del av underhåll och reparation av segelskutor men där byggdes även pråmar fram till 1935. Varvsarbetarna bodde i kaserner på höjden ovanför varvet. Idag utgörs varvsområdet av en småbåtshamn.

År 1961 köpte Stockholms stad Sättraegendomarna. Exploateringen av Sättra ingick som en del av generalplanen för hela Sättra egendom och fastställdes 1962. Generalplanarbetet utfördes av Josef Stäck vid Stockholms stads stadsbyggnadskontor. Stadsplanen för Sättra fastställdes året därpå, den utformades av Vattenbyggnadsbyrån, VBB. Byggnadsarbetena påbörjades 1964 och fyra år senare var hela stadsdelen uppförd. Områdets bebyggelse präglas främst av lamellhus och radhuslängor.

Sättra centrum invigdes 1965 och var Stockholms första inomhuscentrum, ritat av arkitekterna Gunnar Lindman, Harald Mjöberg och Åke Arnell. Vid torget finns två konstverk; en i brons av Gunnel Friberg kallad "Dockvagn" samt en betongmur i mjuka former av Marie Stenqvist. År 1966 invigdes

OMKRING DEN FÖRE DETTA ARBETARBOSTADEN FINNS SPÅR AV ÄLDRE TRÄDGÅRDSANLÄGGNING. FOTO: J. MALMBERG

Sätrakyrkan, ritad av arkitekt Lennart Erksammar och den första samarbetskyrkan mellan EFS och Svenska kyrkan.

Tidigare var varvet, tegelbruket på Kungshatt och i viss utsträckning jordbruket det som gav arbetstillfällena i Sättra. Idag präglas näringslivet av industrietableringar, handel vid centrum och flera småföretag.

HISTORIK

Bostaden, hus nummer 1 på kartan

Byggnaden, hus nummer 1 på kartan, är ett bostadshus från 1800-talets andra hälft, knutet till driften på Sättra gård. Byggnaden har även kallats för Kvarngården och Mjölmarstugan efter den kvarn som var belägen vid den närbelägna bäcken. Huset beboddes av statarfamiljer när lantbruket på Sättra gård var i bruk. År 1961 övertogs egendomen av Stockholms stad. Sedan 2007 ägs den av Stadsholmen.

På uppmättningsritningar från 1960-talet omnämns huset som Thorells boningshus. Det var avdelat till två lägenheter med separata entréer. Mot norr fanns kök med murade spisar och arbetsbänkar och mot

söder var rum med kakelugnar. Enligt uppmättningsritningen fanns en rund och en rektangulär kakelugn. Mellan de två södra rummen fanns ett långsmalt rum med öppen spis. Omkring mitten av 1900-talet beboddes den östra lägenheten av ladugårdskarlen och den västra traktorföraren, båda med sina familjer. Efter att de sista arrendatorerna flyttat från Sättra gårds egendom användes huset av Stockholms stads arbetsvårdsbyrå. De behövde en skogsarbetarförläggning och reparerade huset till användbart skick. Byggnaden kom därefter att uthyras av Sättra scoutkår fram till 2012.

Upprustning och renovering

I huset har ingen genomgripande renovering utförts. Den senaste förändringen genomfördes efter 1960-talet då wc installerades och vinden inreddes till sin nuvarande utformning.

Hus nummer 2 på kartan

Byggnaden ägs inte av Stadsholmen. Den uppfördes 1970 som en förskola vid Borgmästare Skyttes Park i

INTERIÖR I DEN FÖRE DETTA ARBETARBOSTADEN MED MURAD ÖPPEN SPIS OCH HELFRANSK TREFYLLNINGSDÖRR. FOTO: J. MALMBERG

västra delen av Sättra. Huset byggdes i samband med Sättras exploatering och placerades nedanför och med ena långsidan mot ett brant höjdparti i norr. Byggnaden används fortfarande för förskoleverksamhet.

BYGGNADSBESKRIVNING

Före detta bostadshuset, hus nummer 1 på kartan

Byggnaden står högt på tomten som präglas av berg i dagen och har spår av trädgårdsanläggningar i form av betongtrappor och en liten damm. Vid vägen finns en förrådsbyggnad, hus nummer 3 på kartan.

Exteriör

Huset står på en fogstruken naturstensmur. Fasaderna är klädda med en rödmålad panel och figursågad taklist. Taket är ett sadeltak med enkupigt tegel och två profilerade och putsade skorstenar. Mot norr finns en veranda på betongplintar, delvis intäkt, med vita trästolpar och locklisträckan. I mitten finns ett parti täckt med röd locklistpanel. Entrédörren är en sentida enkeldörr med spröjsat fönster. Bottenvåningens fönster är avdelade till två spröjsade bågar. Den andra våningens fönster har två ospröjsade bågar med hörnbeslag och innanfönster och till

kattvinden och vinden finns triangulära spröjsade fönster. Fönsterfoder är figursågade och målade i vitt.

Interiör

Husets interiör är ett resultat av flera smårenoveringar, främst från 1900-talets andra hälft. Planlösningen vittnar om de två bostäderna med bevarade kök, sannolikt från 1900-talets första halva, rester av eldstäder samt en murad öppen spis. I ett rum finns synligt äldre brädgolv. Det finns även äldre fyllningsdörrar, dels med fyra fyllningar, och dels en smal helfransk dörr med tre fyllningar.

I huset finns ett wc installerat och vinden är öppen med synliga bjälkar och inredd med nya mellanväggar, troligtvis för scout rörelsen. I övrigt består huset av senare ytskikt såsom golv, väggar och takmaterial.

Hus nummer 3 på kartan

Huset är ett förrådshus med liggande rödmålad panel, sadeltak av tegel samt enkla vitmålade omfattningar kring fönster och dörr. Dörren är en sentida trädörr med kvadratisk fönster. Fönstren är av olika karaktär, bland annat med småspröjsade rutor och hörnbeslag.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.